

دکتر آزاری جنسی

دکتر ۱۹۵۵، تشخیص، پیشگیری و درمان

معصومه معارف و

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی و ترانسجی

نازنین تدین نجف آبادی

غزاله مسعودی

با مقدمه دکتر پرویز پیران

سرشناسه	: معارف‌وند، معصومه، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: کودک آزاری جنسی "رویکردها، تشخیص، پیشگیری و درمان ۳"
مشخصات نشر	: معصومه معارف‌وند، نازنین تدین نجف‌آبادی، غزاله مسعودی.
مشخصات ظاهری	: تهران: روزنه، ۱۳۹۸.
شابک	: ۲۶۶ ص.
وضعیت فهرست نویسی	: ۹۷۸-۶۳۲-۲۳۴-۱۳۱-۲
موضوع	: فیبا
شناسه افزوده	: کودکان -- سوءاستفاده جنسی
شناسه افزوده	: Child sexual abuse
رده‌بندی دهده	: تدین نجف‌آبادی، نازنین، ۱۳۵۰ -
رده‌بندی دیویی	: مسعودی، غزاله، ۱۳۶۱ -
شمار کتابخانه ملی	: HV۶۵۷۰
	: ۲۶۴/۱۵۵۴
	: ۵۷۰۷۵۱۹

کودک آزاری جنسی

رویکردها، تشخیص، پیشگیری و درمان

نویسندگان: معصومه معارف‌وند، نازنین تدین نجف‌آبادی، غزاله مسعودی

طرح جلد: حمید اقدسی یزدلی

چاپ اول: ۱۳۹۸

قیمت: ۴۹۵۰۰ تومان

۵۰۰

چاپ و صحافی: پالیز

آدرس: خیابان مطهری، خیابان میرزای شیرازی جنوبی، پلاک ۲۰۲ طبقه ۳، انتشارات روزنه

تلفن: ۸۸۸۵۳۶۳۱-۸۸۸۵۳۷۳۰ شماره: ۸۶۰۳۴۳۵۹

سایت: rowzanehnashr.com www.rowzanehnashr.com rowzanehnashr

شابک: ۹۷۸-۶۳۲-۲۳۴-۱۳۱-۲ ISBN: 978-964-334-431-3

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست

۹	مقدمه
۱۷	پیشگفتار
۲۱	فصل اول: کلیات
۲۱	کودک آزاری جنسی (CSA)
۲۳	بهره‌کشی جنسی از کودک
۲۳	آزارگر
۲۳	حمایت از کودک
۲۴	شیوع آزار جنسی کودکان
۲۶	نشانه‌های کودک آزاری جنسی
۲۸	ویژگی‌های قربانیان
۳۰	ویژگی‌های مرتکبین آزار جنسی
۳۱	تأثیر آزار جنسی بر کودکان
۳۳	واکنش کودکان به آزار جنسی
۳۷	فصل دوم: رویکردها و نظریه‌ها
۳۸	نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

۳۹	نظریه شناختی - اجتماعی
۴۱	مدل مراحل تغییر
۴۲	رویکرد مدیریت مورد
۴۶	رویکرد شناختی - رفتاری
۴۸	نظریه بوم شناختی

فصل سوم: افشای CSA و ارزیابی وضعیت کودک آزار دیده ۵۱

۵۳	افشای CSA
۵۴	دلایل عدم افشای CSA
۵۹	تسهیل افشای CSA
۵۹	افشای CSA توسط کودکان
۷۳	افشای CSA توسط سواهر، پدر(ها)/سایر کودکان
۷۵	افشای CSA توسط والدین یا مراقب که ازگر نیستند
۷۶	افشای CSA توسط آزارگر یا فرد متعلق به عین آزارگر
۷۷	افشای CSA توسط سایر بزرگسالان
۷۷	مواردی که باید در مورد کودک آزار دیده جنسی یا مشکوک آزار ارزیابی شوند
۸۰	روش های جمع آوری اطلاعات
۸۳	مستندسازی
۸۴	مصاحبه کننده
۸۶	فرایند مصاحبه

فصل چهارم: پیشگیری از کودک آزاری جنسی ۸۷

۸۹	تصمیم سازی و قانون گذاری در زمینه پیشگیری از آزار جنسی کودکان
۹۰	کمپین های رسانه ای
۹۸	آموزش های عمومی از طریق رسانه ها
۹۸	محتوای آموزش به کودکان
۱۰۱	الف. توجیه والدین یا سرپرستان و اخذ رضایت آگاهانه

ب. برگزاری جلسات آموزشی ویژه کودکان.....	۱۱۱
فصل پنجم: روش‌هایی که کودکان مورد آزار قرار می‌گیرند.....	۱۳۳
مداخلات ویژه کودک آزار دیده.....	۱۳۳
مداخلات مددکاری فردی ویژه کودک آزار دیده.....	۱۳۴
طرح انیمنی برای کودک.....	۱۳۴
کمک به کودک برای کاهش آثار ناشی از تجربه آزار جنسی.....	۱۳۹
مواجهه سریع.....	۱۴۲
در مورد آزار جنسی چه می‌دانید؟.....	۱۵۱
کارت‌های اطلاعات.....	۱۵۲
آموزش شناخت با احساسات.....	۱۵۲
نمایش صامت (بی صدا) احساسات منفی روش‌های مقابله با آنها.....	۱۵۵
عدم اعتماد به دیگران.....	۱۵۹
واکنش‌های هیجانی به آزار جنسی.....	۱۵۹
واکنش‌های رفتاری کودک به آزار جنسی.....	۱۶۱
واکنش‌های شناختی کودک به آزار جنسی.....	۱۶۲
حمایت‌یابی.....	۱۶۲
کنفرانس گروهی خانوادگی.....	۱۶۴
آماده‌سازی کودک برای ارجاع.....	۱۶۷
حضور کودک برای شهادت دادن در دادگاه.....	۱۶۹
حضور مددکار اجتماعی در دادگاه.....	۱۷۰
حصول اطمینان در مورد ارائه خدمات پزشکی به کودک آزار دیده.....	۱۷۳
مداخلات مددکاری با خانواده کودک آزار دیده.....	۱۷۴
والدینی که آزارگر نیستند.....	۱۷۵
کودکانی که ادعای خود را پس می‌گیرند.....	۱۸۹
چالش‌هایی که والدین باید از آن مطلع باشند.....	۱۹۰
کودکان در خانواده‌های آزارگر.....	۱۹۱

- ۱۹۳..... مراقبت از کودکان آزار دیده جنسی در مراکز نگهداری.
- ۱۹۵..... مداخلات مددکاری گروهی ویژه کودکان آزار دیده.
- ۲۰۵..... مداخلات مددکاری گروهی ویژه والدین یا مراقبینی که آزارگر نیستند.
- ۲۰۶..... مداخلات شناختی-رفتاری مبتنی بر بازی.

فصل ششم: درمان آزارگران جنسی..... ۲۱۵

- ۲۱۷..... مداخلات مددکاری فردی ویژه آزارگر.
- ۲۲۰..... مداخلات مددکاری با خانواده فرد آزارگر.
- ۲۳۱..... مداخلات مددکاری گروهی ویژه آزارگران.
- ۲۳۱..... درمان خانگی شناختی.
- ۲۳۶..... کودکان و نوجوانانی که مرتکب آزار جنسی می‌شوند.

فصل هفتم: ملاحظات اخلاق..... ۲۳۹

- ۲۴۱..... پیوست‌ها.
- ۲۴۷..... واژه‌نامه.
- ۲۵۱..... منابع.

مقدمه

کودک آزاری جنسی، روش درمان، تشخیص، درمان و پیشگیری

عنوان بالا نام کتابی است، تألیف سرکار خانم دکتر معصومه معارف‌وند عضو محترم هیأت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی با همکاری خانم‌ها نازنین تدین نجف‌آبادی و غزاله مسعودی.

آنگاه که همکار فرهیخته، دوست عزیز و گرانمایه من، آشنا جناب آقای دکتر میرطاهر موسوی از نگارنده درخواست نگارش مقدمه‌ای بر کتاب یاد شده را طرح کردند، چون همیشه آن‌هم علیرغم مشغله فراوان که می‌بایست در فرستادن کتاب به فرجام رسند، پاسخ مثبت بود. ایشان پیش از ارسال کتاب توضیحاتی در باب آن عرضه داشتند. نگارنده بر اساس نکات طرح شده، دریافت که موضوع اثر پدیدآمده، دارای اولی دور و دراز نگارنده است. او فراتر از درک اهمیت موضوع و ضرورت فوری آگاه‌سازی جامعه درباره این آسیب اجتماعی هولناک همواره آرزومند انجام بررسی جامع و کاملاً مستندی^۱ بوده است تا نتایج آن به هم میهنان عزیز تقدیم گردد و در باز کردن گره‌های کور تنیده بر مسأله آزار جنسی کودکان معصوم و صدمه‌های باور نکردنی و بنیان برافکن آنان سهمی داشته و دین خود را ادا کند. خوشبختانه پس از مطالعه کتاب آگاه گشت که

۱. نگارنده در جهت عملی ساختن آرزوی خود به پژوهشی در پارک دانشجو مبادرت کرد که به یافته‌های تکان‌دهنده‌ای منجر گردید. همچنین با یاری فرزندان دانشجو پژوهش دیگری را در خوابگاهی به فرجام رساند.

همکار نادیده نگارنده در دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی آرزوی دیرپای او را برآورده کرده‌اند و به خوبی از عهده کار برآمده‌اند.

از آنجا که آزار جنسی کودکان به تابویی باورنکردنی بدل شده است، قربانیان بی‌دفاع و بی‌پناه این پدیده شوم علیرغم سن کم بخوبی آموخته‌اند که دم درکشند و این درد عمیق را برای خود نگاه دارند و حتی به نزدیک‌ترین افراد خانواده خود نیز سخنی بیان ندارند که آسیب تجربه شده را دردناک‌تر و آثار گوناگون آن را صدمه رسان‌تر و پایدارتر می‌سازد. از این روی شجاعت، احساس مسؤولیت و وظیفه‌شناسی نویسنده کتاب را حسین برانگیز کرده است. نگارنده زمانی که دریافت پدیدآورنده کتاب زنده باورمند به فرهنگ جاری ایرانیان است، احترامی که برای ایشان و کار سترگی که انجام داده، نه دوچندان که صدچندان گردید. از این روی نگارش مقدمه حاضر دیرینه انجام درخواست دوستی گرانقدر که وظیفه‌ای ارزنده گردید که باید به فرجام رسد، خوشخنده زمان‌شناسی و آگاه بودن نویسنده محترم به شرایط زمانه‌ای که در آن روزگار می‌رویم سبب گردیده است تا نظر موافق روحانیون برجسته‌ای نیز دریافت شود و راه‌های بیرانی بسته شود که هنوز عمق فاجعه را درک نکرده‌اند.

آزار جنسی کودکان پدیده‌ای جهان‌شمول و پنهانی است. تخمین‌های موجود در منابع و متون گرچه به علت گزارش نشدن اکثریت موارد با کم شماری فاحشی روبروست، نشان از شیوع نسبی این پدیده دارد. تخمین زده اند که ۱۹/۷٪ دختران و ۲۰ درصد پسران در سطح جهان مورد آزار جنسی قرار می‌گیرند. رزناک و هشدار دهنده آنکه ۳۰ درصد آزاردهندگان بستگان گاه نزدیک کودک هستند. برادران، پدران، دایی‌ها، عمه، خاله، عمو و دایی‌زاده‌ها از جمله آزاردهندگان گزارش شده بوده‌اند. ۶۰ درصد آزاردهندگان نیز آشنایان خانواده از جمله دوستان خانواده، پرستاران، همسایگان و نظایر آنان به حساب می‌آیند و فقط ده درصد آزاردهنده بیگانه به شمار می‌روند. نکته مهم بعدی که مفصلاً در کتاب مورد بحث قرار گرفته است و به نظر نگارنده موضوع بسیار مهم آموزش کودکان و افراد خانواده سپس کل جامعه است. متأسفانه برکنار از این حقیقت تاریخی که بخش اعظم افراد جامعه با موضوع و موارد وقوع آن آشنا هستند و در مواردی خود نیز قربانی این پدیده آسیب‌رسان بوده‌اند، در صورت وقوع، کمترین

آشنایی با نحوه برخورد مناسب ندارند و گاه واکنش‌ها به قدری ناروا، خشن و نادرست است که ترس تجربه آن کودکان را از بیان تجربه خود باز می‌دارد.

تا بدین مرحله در رابطه با موضوع از مفاهیمی کاملاً سوگیرانه استفاده شده است. واژگانی چون هولناک، دردناک، عمق فاجعه، قربانیان بی‌دفاع و بی‌پناه، درد عمیق و... چنین مفاهیمی احساس نگارنده نسبت به موضوع و برداشت او به علت‌های صدمه‌های جدی وارده به کودکان را می‌رساند. اما چنانچه از نگاه پژوهشی و مدرسه‌ای (آکادمیک) موضوع نگریسته شود، باید تا بدانجا که ممکن است بی‌طرفانه به موضوع نگریست و آن را بر مبنای این روی مدل سه سطحی تحلیل را بکار می‌گیرد. به باور نگارنده تبعیت از مدل سه سطحی برای درک موضوعاتی که به انسان چه در معنای مفرد و چه انسان در معنای گروهی و جمعی، مربوط هستند، حیاتی و از جنبه‌های گریز ناپذیر است. مدل سه سطحی از سطح کلان، سطح میانه و سطح خرد تحلیل تشکیل شده است. در سطح کلان سبیل جن، کودک آزاری جنسی در سطح ساختار جامعه و تاریخی بودن آن است. ملاحظات پژوهشی‌های ساختاری به دو گروه آزردهندگان جان می‌بخشد. گروه نخست تحت تأثیر ساختار و ویژگی‌های ساختار جامعه و تحولات تاریخی آن دچار پریشانی‌های روانی می‌شوند و گروهی از روان پریشان با عقده‌هایی روبرو می‌شوند که عقده‌های مربوط به غریزه جنسی در آن جمله است. برای مثال جامعه استبدادی خشونت را نهادینه می‌سازد و هر پنج نوع خشونت؛ خشونت جسمی یا فیزیکی، خشونت کلامی، خشونت از طریق محروم‌سازی، خشونت به دیده گرفتن و به حساب نیاوردن و خشونت جنسیتی را رایج و عادی می‌گرداند. بر مبنای مدل و سیاق قانون‌مداری نهادینه نگردیده و احترام به قوانین از طریق زیر پا نگذاشتن آن، احترام به حقوق دیگران رواج نمی‌یابد. در چنان جوامعی واضعان قانون از اولین کسانی هستند که قانون را زیر پا می‌گذارند و یا قوانین را قابل خرید و فروش می‌سازند. در جوامع استبدادی شهروندی (وظایف و حقوق شهروندی، درونی‌سازی و نهادینه شدن آن) بی‌معناست. لذا در سلسله مراتب جامعه ظلم و اشکال گوناگون آن به ویژه توسط فرادستان بر علیه فرودست‌ها به رویه‌ای مرسوم تبدیل می‌گردد.

با نگاهی به منابع اندک و با اشاره‌هایی عمدتاً غیرمستقیم مشخص می‌گردد که شاهدخواهی و شاهدهبازی در تاریخ دور و دراز جامعه امری ریشه‌دار بوده است. گرچه

به علت تابو بودن بیان صریح آن غیرممکن به نظر می‌رسد، اما با کنار هم گذاشتن اشاره‌های گوناگون می‌توان رواج کودک آزاری جنسی را تأیید کرد. کلیات عبید زاکانی در بررسی کودک آزاری جنسی منبعی ارزشمند است. ویلم فلور کتاب یکتایی با عنوان تاریخ اجتماعی روابط سکسی در ایران نگاشته است که به رواج آزار جنسی کودکان اشاره دارد. در شرایط خاص ساختاری گروه دومی شکل می‌گیرد گرچه حداقل در ظاهر فاقد پریشانی روانی هستند، اما محدودیت‌های گوناگون ساختاری از سویی و ضعف اراده و اختیار فردی و جمعی احتمال وقوع کودک آزاری جنسی را به شدت افزایش می‌دهد. در ایران این گروه تعداد بیشتری دارد. زیرا بخش مهمی از کودک آزاردهنده‌ها با ازدواج دست‌نخورده این عمل برمی‌دارند و بر اساس تعریف و عرف جامعه افرادی عادی تلقی می‌شوند. اختار، مایه‌داری به علت جرم و آسیب‌زا بودن، عامل نابرابری و گسترش آن، احتمال کودک آزاری را نیز افزایش می‌دهد.

در سطح میانی تحلیل سخن از فرایندها، روابط اجتماعی یا کنش و واکنش‌ها، گروه‌بندی‌ها، سازمان‌ها و نهادها، اجتماعی است. فقدان قوانین به روز و مناسب که بدین سطح مربوط است،^۱ ناشی‌های نهادی و سازمان‌های کنترل‌کننده، سنت‌ها و عرف جامعه از جمله تابو شدن کودک آزاری جنسی، احتمال مخفی ماندن این عمل را افزایش می‌دهد. در نتیجه کاهش احتمال کشف و تنبیه آزاردهنده سبب بی‌پروایی و تشدید تمایل بدین عمل می‌شود. ساختار اجتماعی شدن، بی‌توجهی خانواده به‌ویژه پدر به شرایط زندگی کودکان به خصوص مسائل آزار بر بودن پسران نسبت به دختران در فضای عمومی، بعد بالای خانواده و شمار فرزندان، رواج انگ زنی با آشکار شدن آزار کودکان، فقدان کامل آموزش مهارت‌های زندگی و مضامین موجود در کنش و واکنش‌های اجتماعی، ضعف رسانه‌های همگانی و نظام رسمی آموزش روزش در زمینه آموزش دهی مناسب کودکان در سنین مختلف، رواج طلاق و ضعف زیربنای مناسب فرزندان به دلیل فقر خانواده بطور کلی و اجبار کودکان به کار در سطح شهر و وجود کودکان خیابانی^۲ نیز احتمال کودک آزاری جنسی را در گروه‌های خاص به شدت

۱. بررسی میدانی کودکان خیابانی برای گروه مطالعاتی فقر در منطقه منا (خاورمیانه و شمال آفریقا)، رباط، مراکش ۲۰۰۵ نشان داد که به ظاهر فردی که حامی گروهی از کودکان کار بی‌خانمان است، بدون استثناء به آزار جنسی کودکان مبادرت می‌کند.

افزایش می‌دهد. شرایط اجتماعی اکونومیک یا اغتشاش ارزش‌ها در اثر عوامل ساختاری و فرایندهای اجتماعی از جمله رواج انواع فساد، ضعیف شدن اخلاق در جامعه با رواج انواع فساد و جرم و آسیب‌ها نیز احتمال آزارجنسی کودکان را افزایش می‌دهد. زیرا در شرایط رواج فساد به‌ویژه از سوی گروه‌های مرجع ضمن سربریدن اخلاق در جامعه قبح و نادرستی فساد را به شدت کاهش می‌دهد. همچنین ضعف اخلاق در جامعه از پرورش شخصیت فردی و جمعی استوار جلوگیری می‌کند.

در سطح خرد تحلیل وقوع هر مورد آزار جنسی کودکان مطرح می‌شود که بیشتر موضوع کتاب مورد اشاره است. یکی از نکات برجسته کتاب جامعیت آن در معرفی کودک آزاری، جنسی، ایحاد و ویژگی‌های آزاردهنده و قربانی است. زیرا آزار جنسی کودکان دارای آستانه‌های گوناگون و صدمه‌رسانی است که انطباق کودک با واقعه رخ داده را بسیار مثل و تأخیر همراه می‌سازد. صدمات وارده با ایجاد ترس و اجبار پیش از وقوع راف آزاری جنسی آغاز می‌گردد. پس از وقوع کودک آزاری ترس برملاشدن مهمترین عامل سوم کودک آزاری کودک می‌گردد. پژوهش‌های میدانی گوناگون نشان داده است که آزاردهنده حتی ممکن است کودک را تهدید به کشتن کند. در نتیجه ترس در کودک دایمی می‌گردد که با ترس از فاش شدن ضربه مهلکی به کودک می‌زند. کتاب سرکار خانم دکتر معارف‌وند و همکاران به موضوعی با منابع بسیار محدود داخلی و بومی اختصاص دارد. علیرغم این موضوع کتاب به منابع و پژوهش‌های میدانی متعددی اشاره کرده است. برشمردن دقیق آثار و صدمات کودک آزاری جنسی دیگر نقطه قوت کتاب است. در این رابطه به نکته مهمی اشاره می‌شود. برای سال‌ها موضوع مهم فشارهای روحی روانی پس از رخدادن سانحه‌ای ترومایی (تروماتیک) یا PTSD (Post Traumatic Stress Disorder) بیشتر در مورد مصائب جمعی یا همگانی چه طبیعی چه انسان ساخت بکار می‌رفت. مواردی چون زلزله، سیل ویرانگر، رانش گسترده زمین، گردبادهای ویرانگر، سونامی یا طوفان‌های عظیم ساحل‌شکن ناشی از وقوع زلزله در اقیانوس‌ها، جنگ مخصوصاً نوع طولانی آنها، سقوط هواپیما، نشت گازهای سمی (تجربه بوپال هند)، نشت رادیواکتیو از نیروگاه اتمی (تجربه مرگبار چرنوبیل)، زیرا تصور صاحب‌نظران بر آن بود که تجربه ترومایی به تجربه‌ای گفته می‌شود که مسبب آن مرگ یا جراحت شدید عزیزان و از

دست رفتن حاصل سال‌ها کار و تلاش یا احتمال جدی مرگ شخص هدف حادثه ترومایی است. خوشبختانه پس از مطالعات میدانی فراوان و مشاهده علایم (PTSD)، تجاوز به عنف و کودک آزاری جنسی نیز از جمله رخدادهای ترومایی محسوب می‌شوند. کتاب مورد بحث نیز به درستی از نشانه‌های PTSD در کودکان آزارجنسی دیده یاد کرده است. زیرا کودکان آزاردیده از اضطراب دایمی و مزمن، افسردگی شدید، مشکلات تغذیه‌ای، اعتماد به نفس بسیار پایین، مشکلات جسمی با منشأ روحی-روانی (ساکوسماتیک)، دیدن کابوس، خواب تکرار آزار جنسی، جویدن ناخن، مکیدن انگشت، سب ادرازی، مشکلات رفتاری از جمله پرخاشگری با نزدیکان، تمایل به انزوا، کاهش دیدت رز، مانع به خودآزاری، خودکشی، مشکلات تحصیلی، نفرت از خود، وسواس و احساس نا اخی، احساس دایمی مسؤول بودن برای وقوع آزار، انواع ترس، افزایش تنش‌های روانی، تحریک‌پذیری بالا و... رنج می‌برند.

با توجه به آداب تعیین‌شده در آزاردیدی پسران و دختران، مطابق شواهد محل وقوع آزارجنسی متنوع است. منزل کودک یا بستگان، منزل آزاردهنده، مدرسه (مواردی از آن در سال گذشته گزارش شد) محل کار، و ویژه در محل کار کودکان کار، شب هنگام در فضاهای بی‌دفاع شهری، در درون مراکز خدماتی شهری، زیر پل‌ها، ساختمان‌های متروک و مخروبه یا در حال ساخت، در روستاها، این امر بیشتر در مزارع و در طول‌ها رخ می‌دهد. نکته بسیار مهم کتاب آموزش به افرادی است که به‌دنبال وظیفه با کودکان آزاردیده کار می‌کنند. مددکاران از آن جمله‌اند. همچنین کتاب «روانشناسی‌های مستندی است که بسیار آموزنده هستند. مهارت‌یابی و آموزش مهارت‌های خاص از جمله موضوعات مهم کتاب است. در کتاب افشای آزار به کودک توسط آزاردهنده نیز مطالب تازه است. این امر در ایران با مسائل متعدد و جدی همراه است. زیرا آزاردهنده در مواردی که به آن مشکوک است، به‌خوبی پنهان می‌کند. از لحظه افشای مسأله به بعد، چاره‌اندیشی برای به خود اجازه می‌دهند که به سراغ کودک رفته و با ترساندن او از فاش کردن موضوع بکوشند به آزار کودک آزادیده بپردازند. این امر آموزش در سطح جامعه را به مسأله‌ای فوری و حیاتی بدل ساخته است که متأسفانه مورد غفلت کامل قرار گرفته است.

نکته بسیار مهم دیگری که کتاب از آن غفلت نکرده است، نیاز به درمان آزاردهندگان جنسی است. زیرا همان گونه که پیشتر اشاره شد، گروهی از آزاردهندگان جنسی

کودکان، بیمار تلفی می‌شوند. بروز این بیماری تنها به آزارجنسی کودکان محدود نیست. تمایل به لخت شدن در ملا عام، نشان دادن اندام‌های خصوصی بدن، مشاهده دایمی فیلم‌هایی که رابطه با کودکان را نشان می‌دهند و مجبور کردن کودکان به شرکت در ساخت فیلم‌هایی که پورنوگرافی محسوب می‌شوند، از دیگر نشانه‌های بیمار بودن آزارگیرهاست. رخداد هولناک پاکدشت و سپس اردبیل که وجدان جمعی جامعه ایران را برای مدتی جریحه‌دار ساخت، نیاز به پایش شرایط روحی-روانی جمعیت از سویی به بیزه جمعیت در خطر، و احداث مراکزی برای مراجعه و معالجه آزارگران را به وضوح تمام نشان می‌دهد. تجربه نشان داده است که ارائه ساده‌ترین خدمات، وجود برنامه‌های آگاهسازی و آموزش مستمر تمامی آحاد جامعه ضرورتی است که در تجارب متعددی به کاهش آزار جنسی کودکان منجر شده است. در بسیاری از کشورها آزارگران جنسی دستگیر شده پس از پایان مجبور به بستن مانیتورهایی به پاهای خود هستند. تردیدی نیست که در صورت آتش زدن خانواده‌ها در مورد احتمال وقوع آزارجنسی برای کودکان خود و عدم مصون بودن کودکانی باله، عزم ملی پیشگیری به راه خواهد افتاد. هزینه‌های گوناگون تجربه آزار جنسی کودکان از جهات مختلف آن هم به شکل مستقیم و غیرمستقیم آنچنان بالاست که لحظه‌ای دنگ جایز نیست.

کتاب آزارجنسی کودکان گام نخست در جلب توجه مردم، دستگاه‌های عمومی و دولتی به حساب می‌آید. کتاب با ارائه دیدگاه‌های نظری، روان‌شناسی، زمینه آزمون آن دیدگاه‌ها در شرایط خاص ایران را نیز فراهم آورده است. در کتاب دیدگاه‌های نظری، مورد‌های خاص عرضه شده به خوبی ابعاد متنوع موضوع را نشان می‌دهد. کودکان ایران زمین نیازمند یادگیری نحوه برخورد صحیح با افراد مختلف در شرایط گوناگون هستند. خانواده‌ها معمولاً ضرورت مسأله و خطراتی را که فرزندان دل‌بندشان را تهدید می‌کند، نمی‌شناسند. از سوی دیگر در صورت آزار دیدن کودکان، راه درست برخورد با این آسیب جدی را نمی‌دانند. شرایط اقتصادی امروز جامعه پدران و مادران بسیاری را مجبور به ساعات طولانی کار آنها برای تأمین نیازهای اولیه ساخته است. در نتیجه کودکان ساعات طولانی را عملاً بدون سرپرستی قابل اتکا می‌گذرانند که احتمال وقوع آسیب‌های گوناگون از جمله آزارجنسی کودکان را به شدت افزایش می‌دهد. ضعیف شدن پیوندهای اجتماعی و از جمله پیوندهای بین نسلی کنترل‌های غیررسمی را نیز

تضعیف ساخته است. از این روی حمایت‌های متقابل مردمی که در قالب سازمان‌های غیردولتی شکل می‌گیرند ضرورتی ارزشمند است. رسانه ملی نیز کاملاً از نقش رسانه‌ای خود به دور مانده است. بازنگری قوانین، به روز کردن آنها و ایجاد سازوکارهای تضمین‌کننده اجرای صحیح آنها بدون کمترین چشم پوشی نیز نیاز مهم دیگری است که آن هم خوشبختانه مورد بحث کتاب قرار گرفته است.

در خاتمه ضمن تبریک به همکار محترم، آرزو دارد این اثر ارزنده مورد توجه عموم قرار گیرد.

پرویز پیران

بهار یک هزار و سیصد و نود و هشت، تهران